

Håndtering af COVID-19: Retningslinjer for brug af værnemidler og øvrige tiltag mod smittespredning i sundheds- og ældresektoren og i indsatser for socialt udsatte mv.

Baggrund

COVID-19 er en ny sygdom hos mennesker, der forårsages af SARS-CoV-2 virus. WHO erklærede 11. marts 2020, at der er tale om en pandemi. Der ses tiltagende samfundssmitte i Danmark, med stigende antal alvorligt syge.

Formål og målgruppe

Formålet med retningslinjerne er at sikre, at alle relevante tiltag mod smittespredning tages i brug, herunder at værnemidler anvendes korrekt og i de situationer, hvor der konkret er brug for det.

Retningslinjerne er rettet mod hele sundheds- og ældresektoren samt indsatser for socialt udsatte mv. og erstatter Sundhedsstyrelsens retningslinjer om forebyggelse af smitte og brug af værnemidler ved pleje af borgere af 25. marts 2020.

Det er væsentligt, at alt personale involveret i behandling og pleje af patienter/borgere er bekendt med retningslinjer for brug af værnemidler og øvrige tiltag mod smittespredning af COVID-19. Dette bør sikres gennem lokale instrukser og evt. konkrete handlingsanvisninger.

Ledere/hygienansvarlige bør kende til generelle, alment gældende retningslinjer og principper for infektionshygiejne der er indeholdt i de Nationale Infektionshygieniske Retningslinjer (NIR) fra Statens Serum Institut¹.

Generelle forholdsregler mod smittespredning:

Smitte sker via dråber fra luftvejene ved fx hoste/nys og fra forurenede overflader.

Korrekt håndhygiejne, rengøring og så vidt muligt at holde 1-2 meters afstand er de vigtigste midler til at forebygge smitte ved håndtering af alle patienter/borgere.

Værnemidler, fx handsker og masker, er ikke i sig selv nok til at forebygge smitte. De skal bruges korrekt og i kombination med korrekt håndhygiejne, rengøring og afstand – ellers kan de give falsk tryghed og selv udgøre en smitterisiko.

¹ Se især NIR generelle, NIR supplerende og NIR for rengøring <https://hygiejne.ssi.dk/retningslinjer/nir>
Specifikke retningslinjer vedrørende COVID-19 kan findes her: <https://hygiejne.ssi.dk/retningslinjer/infektions-hygieniske-retningslinjer-for-covid-19>

Hvornår skal man anvende værnemidler?

Værnemidler skal som udgangspunkt kun anvendes udover det sædvanlige, hvis der mistanke om COVID-19. Da der er udbredt smittespredning kan der dog være situationer, hvor man kan udvise et forsigtighedsprincip og anvende værnemidler, fx hvis en patient/borger virker syg og man er usikker på om der kan være tale om COVID-19. Det bør afklares på den enkelte arbejdsplads, hvordan man kan skabe de bedste rammer for anvendelse af værnemidler i konkrete situationer.

Hvordan kan man forebygge smittespredning?

Der kan gøres meget for at hindre smitte, allerede inden værnemidler tages i brug. En række foranstaltninger er af mindst lige så stor vigtighed og bør tages i brug overfor alle patienter/borgere:

- Planlæg opgaver så alle patienter/borgere uanset symptomer ikke håndteres med mere nær kontakt end nødvendigt. Så vidt muligt holdes afstand (1-2 meter). Hvis tættere kontakt er absolut påkrævet, bør kontakten begrænses til det mest nødvendige, og patienten kan imens fx bedes vende siden til eller vende hovedet væk.
- Udfør korrekt håndhygiejne før og efter håndtering af alle patienter/borgere².
- Vær opmærksom på rengøring på behandlingssteder/institutioner, især af fælles kontaktpunkter (fx dørhåndtag, elevatorknapper og andre steder der berøres af mange forskellige personer). Husk også personalefaciliteter, fx kontorer, køkkener, omklædningsrum, toiletter.
- Hjælp alle patienter/borgere til korrekt håndhygiejne og hostetikette (host/nys i engangslommetørklæde eller albuebøjningen).
- Skift og vask altid arbejdstøj efter arbejdsdags ophør³. Hvis arbejdsstedet ikke udleverer arbejdsdragter, anvendes beklædning med korte ærmer, der kan vaskes ved min. 60 grader.
- Informer alle patienter der får tid til behandling i hospitalsambulatorier eller i praksissektoren, fx almen praksis, speciallægepraksis eller fysioterapeut, om ikke at møde op ved symptomer på COVID-19.

Hvad skal yderligere gøres ved mistanke om COVID-19 hos en patient/borger?

Typiske symptomer på COVID-19 er feber, hoste, ondt i halsen, hovedpine, muskelømhed, hos nogle ledsaget af stoppet næse/løbenæse.

- Patienter med symptomer på COVID-19 på hospital, plejecentre, botilbud mv. skal umiddelbart identificeres og isoleres, og evt. iføres en type I kirurgisk maske⁴. Læge skal kontaktes med henblik på undersøgelse og evt. test.
- Patienter med symptomer på COVID-19 der alligevel møder op til behandling i hospitalsambulatorier eller i praksissektoren skal umiddelbart identificeres og informeres om at gå hjem og evt. søge læge telefonisk. Hvis patientens tilstand ikke tillader dette, kan patienten iføres en type I kirurgisk maske⁵ mens transport til hospital arrangeres.

Hvilke værnemidler skal anvendes og hvornår?

Følgende værnemidler skal anvendes ved tæt kontakt (indenfor 1-2 meter) til patienter/borgere med mistanke om eller påvist COVID-19:

- Handsker
- Væskeafvisende, langærmet overtrækskittel eller plastforklæde med lange ærmer
- Kirurgisk maske type II og øjenbeskyttelse eller alternativt ansigtsdækkende visir

² Håndvask med påføring med sæbe i 15-20 sekunder, alternativt håndsprit i 30 sekunder (indgnides indtil huden er tør, kræver synligt rene hænder) eller hudvenlige vådservietter. Sundhedsstyrelsen har lavet video om korrekt håndvask: https://www.sst.dk/da/Udgivelser/2020/film_vask_haender

³ Jf. Sundhedsstyrelsens vejledning om arbejdsdragt: <https://www.sst.dk/da/udgivelser/2011/vejledning-om-arbejdsdragt-inden-for-sundheds--og-plejesektoren>

⁴ Type I masker (typisk med elastiksnor) har lav filtreringsgrad og beskytter mod smitte *fra* men ikke nødvendigvis *til* bæreren – i modsætning til type II masker, der også beskytter bæreren mod smitte.

⁵ Se note 4

Værnemidler skal anvendes korrekt, herunder tages på og af i korrekt rækkefølge. Der skal udføres håndhygiejne før de påføres og efter de aftages⁶.

Særligt ved aerosolgenererende procedurer

Ved aerosolgenererende procedurer med høj risiko for aerosoldannelse skal altid anvendes åndedrætsværn (FFP2/FFP3-maske) indenfor 2 meter af patienten. Det skal sikres, at åndedrætsværn anvendes korrekt og at det før brug altid testes, om de slutter tæt. Skæg/skægstubbe kan påvirke evnen til at slutte tæt. Aerosolgenererende procedurer med høj risiko for aerosoldannelse er defineret af Statens Serum Institut⁷.

Hvorfor disse værnemidler – og hvad hvis de ikke haves?

Statens Serum Institut har lavet anbefalinger for brugen af værnemidler i den aktuelle situation med COVID-19. Anbefalingerne indeholder også muligheder for hvad man kan gøre ved knaphed på værnemidler. Se: <https://hygiejne.ssi.dk/retningslinjer/infektionshygiejniske-retningslinjer-for-covid-19>.

Det er et arbejdsgiveransvar at sikre forsvarlige hygiejniske forhold, herunder, at der er de fornødne værnemidler til stede, at personalet er instrueret i korrekt brug af værnemidler samt at sikre løbende tilsyn med brugen.

Skal man bruge værnemidler, fx maske/handsker, ved håndtering af alle patienter/borgere?

Hvis en patient/borger ikke har symptomer på COVID-19 skal man som udgangspunkt bruge de værnemidler man plejer, fx handsker ved hjælp til personlig hygiejne, men ikke maske og overtrækskittel – med mindre patienten fejler andre sygdomme, hvor det er relevant.

Hvis en patient/borger virker syg og man er usikker på om der kan være tale om COVID-19, kan det være relevant at bruge værnemidler – for en sikkerheds skyld.

Værnemidler forebygger ikke smitte i sig selv. De skal bruges korrekt og i kombination med korrekt håndhygiejne, rengøring og afstand – ellers kan de give falsk tryghed og selv udgøre en smitterisiko, fx hvis man piller ved masken og dermed ansigtet med forurenede fingre. Bemærk, at type I masker forebygger mod smitte *fra* men ikke nødvendigvis *til* bæreren. Type II masker beskytter også bæreren mod smitte.

Kan der ske smitte fra asymptomatiske patienter/borgere (uden symptomer på COVID-19)?

Det er endnu uafklaret i hvilket omfang der forekommer smitte fra personer inficeret med SARS-CoV-2 uden symptomer. SARS-CoV-2 er fundet hos personer uden symptomer, men dette er ikke ensbetydende med, at de er smitsomme. Størstedelen af smitte vurderes at ske fra personer med symptomer.

I det omfang personer uden symptomer smitter, sker det formentlig via forurening af omgivelserne. Det understreger vigtigheden af korrekt håndhygiejne, rengøring og så vidt muligt at holde 1-2 meters afstand ved håndtering af alle patienter/borgere.

⁶ <https://hygiejne.ssi.dk/NIRsupplerende>

⁷ Se notatet ”Aerosolgenererende procedurer i luftveje, <https://hygiejne.ssi.dk/retningslinjer/infektionshygiejniske-retningslinjer-for-covid-19>